

39 14 143

สารกรมศิลปากร

www.fad.moe.go.th

FINE ARTS DEPARTMENT LETTER ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๕ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓ ISSN 0857-827x

สหัสเดชะ (กษัตริย์ปางตาล)

สีขาว ๑,๐๐๐ หน้า ๒,๖๐๐ มือ มงกุฎชัย
หน้า ๔ ชั้น หรือ ๕ ชั้น ยอดพรม สูดยอด
หน้ามนุษย์ ใช้พลองหรือตะบองเพชรเป็นอาวุธ
เป็นพี่ชายมูลพลัม

สารกรมศิลปากร

วารสารรายเดือน กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๕ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓

สืบทิต

งานเฉลิมพระเกียรติ “ราชาภิเษกสมรสครบ ๕๐ ปี”

กรมศิลปากรร่วมงานแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยภาคกลาง
จัดงาน “สัปดาห์อนุรักษ์มรดกไทย” ยิ่งใหญ่

กรมศิลปากรจัดการประชุมวิชาการจดหมายเหตุ
เล่านิทานในพิพิธภัณฑ์

“โครงการพาน้องเที่ยวชมสมบัติไทย”

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร ประทานภาพถ่าย

ท้าววิวัฒนธรรม.....กับกรมศิลปากร

๒
๒
๓
๕
๖
๗
๘
๙

งานกรมศิลป์

พระศากยมุณี พูลเกล้าฯ ถวาย พลเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสที่พระองค์เจ้าทรงมีพระชนมายุ

ครบ ๔ รอบ ในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓

จากโรงปั้นหล่อถึงหอประติมากรรมต้นแบบ

หลักสำคัญในการป้องกันและกำจัดแมลง (ตอนที่ ๑)

๙
๑๐
๑๔

ชวนรู้

ชื่อส่วนต่างๆ ของพระพุทธรูป

๒๑

บทความพิเศษ

โหวด เครื่องดนตรีพื้นเมืองเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

พระธาตุศรีสองรัก

๑๗
๒๕

ที่ปรึกษา

นางวาทาสเอกอวุธ เงินทุกลิน
นางกนกพร อรรถาภรณ์
นายอารักษ์ สังหิตกุล
นายวีระ ใจจันทน์รัตน์
นางโสมสุดา ลีเยวนิช

บรรณาธิการอำนวยการ

นายจุฬพล สอนเสริม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นางจุฑาทิพย์ โคตรประทุม
นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาวนรรัตน์ พรหมน้อย
นางรัชณี งามเจริญ
นางสาวกรรสรณ์ มณีवास
นางสาววันเพ็ญ พลเลิศวัด
นายลักษณะัน กาญจนินทุ
นางสาวปาริชาติ คำจ้อย
นางสาวณัฐกร พลับประสิทธิ์
นางสาวกุลนรี มีแก้ว
นางสาววันดี วีระนะ

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
นายชาญณรงค์ คงโกคา
นางสาววราณี แจ่มนาม
นางสาวกรอุมา นุตะศรีนทร์

ฝ่ายจัดการ

นางเพียงใจ นุตะศรีนทร์
นายทวีศักดิ์ ห้ามโธสง
นายบัณฑิต ศิริรมย์
นางสาวกัญญา ทองบ้านเกาะ
นางสาวนาฝน จินชวัน

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขานุการกรม
กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๔-๒๐๕๐, ๒๒๒-๓๕๖๙
โทรสาร ๒๒๒-๐๙๓๔

พิมพ์

บริษัท พรินท์สแกล จำกัด
โทร. ๙๕๔-๓๐๖๐-๒
โทรสาร ๕๔๔-๓๐๗๕

งานเฉลิมพระเกียรติ “ราชาภิเษกสมรสครบ ๕๐ ปี”

เนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคล ราชาภิเษกสมรสครบ ๕๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๔๓ ภาครัฐและภาคเอกชนได้พร้อมใจกันร่วมจัดงานเฉลิมพระเกียรติ “ราชาภิเษกสมรสครบ ๕๐ ปี” ขึ้นอย่างเป็นทางการตั้งแต่วันที่ ๒๗ - ๓๐ เมษายน ๒๕๔๓ โดยใช้บริเวณมณฑลพิธีท้องสนามหลวงเป็นศูนย์กลางพร้อมกับการจัดงานในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ

กิจกรรมพิเศษที่สำคัญยิ่งกิจกรรมหนึ่งคือ การหล่อระฆังทองคำเฉลิมพระเกียรติ ขนาดความกว้าง ๕.๙ เซนติเมตร สูง ๙ เซนติเมตร น้ำหนักระฆังละ ๕๐ บาท เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ โดยจำนวน

ทองคำทั้งหมด ๑๐๐ บาทที่นำมาหล่อเป็นระฆังทองคำนี้ เป็นทองคำที่ประชาชนได้พร้อมใจกันนำมามอบให้กับคณะกรรมการจัดงานเพื่อหล่อเป็นระฆังเฉลิมพระเกียรติ และน้อมเกล้าฯ ถวายเนื่องในวโรกาสอันเป็นมหามงคลยิ่งในครั้งนี้

พิธีการหล่อระฆังทองคำนี้มีขึ้นเมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๔๓ โดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ เป็นประธานในพิธี และมีการหล่อระฆังจำลองขนาดความกว้าง ๕.๙ เซนติเมตร สูง ๑๓.๙ เซนติเมตร เพื่อนำไปประดิษฐานไว้ ณ หอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บริเวณหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากรร่วมงานแสดง ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยภาคกลาง

กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับจังหวัดอ่างทอง และโครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย จัดงานแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยภาคกลาง- ณ โรงเรียนโพธิ์ทองจินตามณี และวัดศีลขันธ์าราม อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๓

งานแสดงภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยภาคกลางจัดขึ้น โดยมีแนวคิดที่ว่าจังหวัดต่างๆ ในเขตภาคกลางของประเทศไทยเป็นแหล่งกำเนิดในการสร้างสรรค์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ เป็นแหล่งก่อเกิด

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญจำนวนมาก จนกลายเป็นมรดกตกทอดที่ทรงคุณค่า ควรแก่การหวงแหน ทะนุถนอมและพัฒนาให้ยั่งยืนสืบไป

การดำเนินงานครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากทุกกระทรวง ทบวง กรม ที่มีสถานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดในเขตภาคกลาง ๑๒ จังหวัด คือ จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท ลพบุรี สิงห์บุรี สุพรรณบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา นครปฐม ปทุมธานี นนทบุรี และอ่างทอง ภาคเอกชน ได้แก่ โครงการสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย สมาคม ชมรมต่างๆ ที่อยู่ในเขตจังหวัดภาคกลาง

ในส่วนของการจัดแสดงศิลปวัตถุและนิทรรศการที่กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบนั้น กรมศิลปากรได้จัดกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วยการจัดแสดงศิลปวัตถุ

เน้นวิถีชีวิต ชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคัดเลือกจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในภาคกลางทุกแห่งมาจัดแสดง การจัดแสดงงานช่างสิบหมู่ จัดช่างมาสาธิตงานช่าง เช่น ช่างทองแผ่ลวด ลายรดน้ำ งานปั้น งานแกะ ฯลฯ การจัดแสดงนิทรรศการภาพถ่ายเก่า โดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติจัดแสดงภาพวิถีชีวิตของคนไทยท้องถิ่นภาคกลางในสมัยรัชกาลที่ ๕ ภาพเหตุการณ์เมื่อครั้งรัชกาลที่ ๕ เสด็จประพาสต้น ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๙) เสด็จจังหวัดต่างๆ เช่น อ่างทอง ชัยนาท ฯลฯ และเสด็จพิธีหล่อพระพุทธรชินราช (พ.ศ. ๒๔๔๐) เส้นทางเสด็จผ่านจังหวัดต่างๆ อ่างทอง สิงห์บุรี ฯลฯ และการฉายภาพยนตร์ โดยหอภาพยนตร์แห่งชาติจัดฉายภาพยนตร์ทุกคืนๆ ละ ๒ เรื่อง รวม ๑๘ เรื่อง

จัดงาน “สัปดาห์อนุรักษ์มรดกไทย” ยิ่งใหญ่

กรมศิลปากรจัดงาน “สัปดาห์อนุรักษ์มรดกไทย” ในหัวข้อ “ศิลปกรรมท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย” ระหว่างวันที่ ๒-๘ เมษายน ๒๕๔๓ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น อธิบดีกรมศิลปากร ให้สัมภาษณ์ว่า นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นต้นมา รัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ ๒ เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็น “วันอนุรักษ์มรดกไทย” เพื่อเฉลิมพระเกียรติและแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงพระวิริยะอุตสาหะ อุปถัมภ์ บำรุง ส่งเสริมและสงวนรักษามรดกศิลปวัฒนธรรมไทยทุกสาขาให้พัฒนาถาวรตลอดมา อีกทั้งเพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักถึง ความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกล้ำค่าของชาติ และคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทยซึ่งมี

นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้กำหนดแนวทางดำเนินงานวันอนุรักษ์มรดกไทย ปี ๒๕๔๑-๒๕๔๔ ให้เป็นปีแห่งการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น สืบทอด สร้างสรรค์ และพัฒนาภูมิปัญญาไทย เพื่อเร่งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตื่นตัวในเรื่องการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเพื่อให้

สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
และบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

กรมศิลปากรในฐานะกรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย กำหนด
จัดกิจกรรมวันอนุรักษ์มรดกไทยปี ๒๕๓๓ เน้นในเรื่อง
ศิลปกรรมท้องถิ่นสู่การเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยโดยจัดงาน
“สัปดาห์อนุรักษ์มรดกไทย” ระหว่างวันที่ ๒-๘ เมษายน
๒๕๓๓ ณ บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
นำเสนอเนื้อหาของศิลปกรรมท้องถิ่นประเภทต่างๆ
หลากหลายรูปแบบ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ
อันจะนำไปสู่การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้
ในสภาพสังคมปัจจุบันให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การสาธิตการสร้างสรรค์งาน
ศิลปกรรมช่างสิบหมู่ การสาธิตการซ่อมสงวนรักษา
ศิลปโบราณวัตถุ เอกสาร คัมภีร์ หนังสือโบราณ การ
ขับร้องบทเพลงอมตะจากวรรณกรรมไทย โดยศิลปิน
นักร้อง อาทิ ทนงศักดิ์ ภักดีเทวา วินัย พันธุรักษ์

พร้อมการเล่าภูมิหลังความเป็นมาของบทเพลงนั้นๆ
การแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี และละครจากวรรณคดี อาทิ
อิเหนา ขุนช้างขุนแผน เงาะป่า นำโดยศิลปินแห่งชาติ
อาจารย์เสรี หวังในธรรม และครูแจ้ง คล้ายสีทอง
การฉายภาพยนตร์กลางแปลงจอเล็ก รวมทั้งเปิดให้
เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติทั่วประเทศโดยไม่เก็บ
ค่าเข้าชม

นอกจากนั้น ยังมีการสาธิตผลิตภัณฑ์จากภูมิ
ปัญญาท้องถิ่นไทย โรงเรียนบางบาล โรงเรียนท่าช้าง
วิทยาคม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโรงเรียน
สามพรานวิทยา จังหวัดนครปฐม

กรมศิลปากร จัดการประชุมวิชาการจดหมายเหตุ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดการประชุมวิชาการจดหมายเหตุ ระหว่างวันที่ ๒๒-๓๑ มีนาคม ๒๕๔๓ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในวิชาการจดหมายเหตุ ให้แก่นักจดหมายเหตุ ทั้งในสวนกลางและสวนภูมิภาค และเพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลจัดทำหลักสูตรวิชาการจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นโครงการที่จะเปิดสอนในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยมีรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสาวกัญญา ศิลปอาชา) เป็นประธานในพิธีเปิด เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๔๓ ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ

งานจดหมายเหตุ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหา รวบรวม จัดเก็บ สงวนรักษา และให้บริการเอกสารสำคัญของชาติ ที่แสดงพัฒนาการด้านการบริหาร นโยบายและอำนาจหน้าที่ของสวนราชการต่างๆ ภายใต้การควบคุมของรัฐบาล ตลอดจนภาพรวมของสังคมไทยในห้วงเวลานั้นๆ

การปฏิบัติงานของจดหมายเหตุให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการสากลนั้น บุคลากรควรจะต้องเป็นผู้มีความรู้ ผ่านการศึกษาอบรมในเชิงวิชาการจดหมายเหตุจากสถาบันที่เป็นที่ยอมรับตามสมควร แต่เนื่องจากงบประมาณด้านพัฒนาศึกษาบุคลากรมีน้อย จึงเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติไม่สามารถจัดส่งบุคลากรไปศึกษายังสถาบันที่จัดการเรียนการสอนวิชาการจดหมายเหตุซึ่งสวนใหญ่เปิดสอนในต่างประเทศได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีการประชุมวิชาการครั้งนี้ขึ้น

การบรรยายในการประชุมวิชาการจดหมายเหตุครั้งนี้ประกอบด้วย เรื่องการจัดเก็บเอกสาร การปฏิบัติงานจดหมายเหตุในสถาบันต่างๆ การให้บริการเอกสารจดหมายเหตุ การอนุรักษ์เอกสารจดหมายเหตุตลอดจนงานจดหมายเหตุกับเทคโนโลยีสารสนเทศ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ซึ่งนับเป็นหัวใจและยังประโยชน์สูงสุดแก่นักวิชาชีพจดหมายเหตุ

การประชุมครั้งนี้จัดเป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ ระหว่าง วันที่ ๒๒ - ๒๔ มีนาคม ๒๕๔๓ เป็นการประชุมวิชาการจดหมายเหตุโดยการฟังบรรยาย มีผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ ๑๐๐ คน ประกอบด้วย

นักจดหมายเหตุ จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ จำนวน ๗๐ คน ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับงานจดหมายเหตุและเอกสารสำคัญของหน่วยงานอื่นที่สนใจ จำนวน ๓๐ คน ระยะที่ ๒ จัดระหว่างวันที่ ๒๕ - ๓๑ มีนาคม ๒๕๔๓ เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการประเมินคุณค่าเอกสาร มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน ๑๐ คน เป็นนักจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นหัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติในส่วนภูมิภาค มีนักจดหมายเหตุของฝ่ายบริหารเอกสารและคณะกรรมการประเมินคุณค่าเอกสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุดเอกสารที่จะให้ฝึกทำการประเมินมาร่วมให้ความรู้ และข้อคิดเห็นในการฝึกปฏิบัติอย่างใกล้ชิด

เล่นิทานในพิพิธภัณฑ์

กระทรวงศึกษาธิการ จัด “โครงการเล่นิทานในพิพิธภัณฑ์” ระหว่างวันที่ ๑ - ๘ เมษายน ๒๕๔๓ โดยมีนักเล่นิทานจากสภาสถาบันราชภัฏ ศิลปินจากบริษัท แกรมมี่ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) สำนักพิมพ์แพรวเพื่อนเด็ก กลุ่มนิสิตนักศึกษา “กลุ่มนิทานกระดานหก” และอาสาสมัครจากองค์กรต่างๆ หมุนเวียนกันมาเล่นิทานทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๑๓.๓๐ - ๑๕.๓๐ น. ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร บริเวณศาลาสหประชาชาติ ได้ต้นไม้หน้าพิพิธภัณฑ์ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ห้องจัดแสดงอาวุธโบราณ ห้องเครื่องทอง และตำหนักแดง และมีวิทยากรเสริมจากกรมศิลปากร เพื่อให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และความสำคัญ

“โครงการเล่นิทานในพิพิธภัณฑ์” เป็นการให้การเรียนรู้ในรูปแบบ “การเล่นิทาน” เน้นเยาวชนไทย กลุ่มด้อยโอกาสทางการศึกษาในชุมชนแออัด ชุมชนก่อสร้าง เด็กพิการ หรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะต่างๆ กลุ่มละ ๒๐-๔๐ คน ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความรู้ เพลิดเพลิน สนุกสนาน พร้อมๆ กับการได้เรียนรู้ ประวัติความเป็นมา และความสำคัญของโบราณวัตถุแต่ละชิ้น อันจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนมรดกอันล้ำค่าเหล่านั้น หลังจากสิ้นสุดโครงการ กรมศิลปากรจะได้ประเมินผล เพื่อขยายรูปแบบไปสู่กลุ่มเยาวชนอื่นๆ อย่างกว้างขวางต่อไป

เปิดโลกทัศน์เด็กไทยใน “โครงการพาน้องเที่ยวชมสมบัติไทย”

รัฐมนตรีช่วยว่าการ
กระทรวงศึกษาธิการ (นางสาว
กัญญา ศิลปอาชา) นำคณะ
เด็กนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆ
ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ
จำนวนกว่า ๒๐๐ คน เข้าร่วม
ใน “โครงการพาน้องเที่ยวชม
สมบัติไทย” ทักษิณศึกษาพระ-
บรมมหาราชวัง พิพิธภัณฑ์
สถานแห่งชาติ พระนคร
พระที่นั่งวิมานเมฆ และสวน
สัตว์ดุสิต เมื่อวันที่ ๑ เมษายน
๒๕๔๓

“โครงการพาน้องเที่ยวชมสมบัติไทย” เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการศึกษิตตามกระบวนการปฏิรูปการศึกษาที่ไม่จำกัดให้นักเรียนเรียนแต่ในหนังสือ แต่เปิดให้มีการทัศนศึกษา เรียนรู้จากของจริง ทำให้มีความซาบซึ้ง สนุก และจดจำสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสมบัติล้ำค่าของชาติที่บรรพชนไทยได้สะสมไว้ให้ลูกหลาน นอกจากนั้นยังสอนให้เด็กรู้จักจดบันทึกสังเกต ช่างคิด ช่างถาม

การทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร มัคคุเทศก์นำชมมีทั้งนักศึกษาและนักเรียนอาสาสมัครที่กรมศิลปากรจัดอบรมมาก่อน โดยคัดจากเด็กที่สนใจศิลปะ สอดแทรกความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุเข้าไปในการวาดรูป เป็นการสอนโดยผ่านงานศิลปะ ทำให้นักเรียนอาสาสมัครมีความสนใจด้านประวัติศาสตร์สามารถนำชมโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ แนะนำสถานที่สำคัญทั้งที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธสิหิงค์ และ

ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม พระตำหนักแดง ซึ่งจัดแสดงศิลปะจากรัชมัยพูนารามคำแห่งมหาราช และโรงราชรถ

ทั้งนี้ นักเรียนที่ร่วมในโครงการรุ่นนำร่อง “โครงการพาน้องเที่ยวชมสมบัติไทย” จะเริ่มในกลุ่มที่ขาดโอกาส และในอนาคตจะขยายไปในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศต่อไป ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการถือเป็นนโยบายสำคัญที่ได้มอบหมายให้ทุกกรมที่มีสถานศึกษาในสังกัดจะต้องนำนักเรียนของตนไปเที่ยวชมโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกความหวงแหน

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร ประธานภาพถ่าย

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวิมลฉัตร ประธานภาพถ่ายส่วนพระองค์ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร จำนวน ๔๖๐ ภาพ พร้อมภาพถ่ายของหม่อมงามจิตต์ บุรฉัตร จำนวน ๗๖ ภาพ ให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติเก็บรักษาโดยอธิบดีกรมศิลปากร (นาวาอากาศเอกอาวูธ เงินชูกลิ่น) ผู้อำนวยการหอจดหมายเหตุแห่งชาติและคณะ ได้รับมอบภาพชุดดังกล่าว เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๔๓ ณ วังถนนสุขุมวิท

หอจดหมายเหตุแห่งชาติได้ประสานกับมูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้า เพื่อขอประธานภาพถ่ายส่วนพระองค์ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร มาเก็บรักษาและให้บริการเพื่อการศึกษาที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ เนื่องจากภาพดังกล่าวจะเกี่ยวกับพระกรณียกิจด้านต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะเป็นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ให้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าควบคู่ไปกับเอกสารจดหมายเหตุประเภทอื่นๆ

ท้าววัฒนธรรม.....กับกรมศิลปากร

กรมศิลปากรจัดท้าววัฒนธรรมสำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของบริษัท อเมริกันเอ็กซ์เพรส (ไทย) จำกัด จำนวน ๒๐๐ คน นำชมโลหะปราสาทวัดราชนัดดาราม วรวิหาร พุทธสถาปัตยกรรมที่สุดท้ายของโลก พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร และการแสดงนาฏศิลป์ เมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๔๓

มูลนิธิอเมริกัน เอ็กซ์เพรส สหรัฐอเมริกา ได้ให้การสนับสนุนกรมศิลปากรในโครงการอนุรักษ์และซ่อม

ลายรดน้ำบานประตูหน้าต่าง พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ซ่อมและสร้างรูปปั้นนกทณทิม่าซ่อมฉัตรและสร้างฉัตร พระพุทธสิหิงค์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร รวมทั้งโครงการบูรณปฏิสังขรณ์โลหะปราสาท วัดราชนัดดาราม วรวิหาร ซึ่งโครงการทั้งสองใกล้จะแล้วเสร็จ นอกจากนั้นในปีนี้บริษัทฯ มีแผนที่จะสนับสนุนโครงการศิลปากรสัญจรของกรมศิลปากรอีกด้วย

พระคทาจอมพล

ทูลเกล้าฯ ถวาย พลเอก สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ

สยามมกุฎราชกุมาร

เนื่องในโอกาสที่พระองค์ทรงได้รับพระราชทานพระยศเป็น จอมพล จอมพลเรือ
จอมพลอากาศ และในโอกาสที่พระองค์

ทรงมีพระชนมายุครบ ๔ รอบ ในวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓

องค์พระคทามีลักษณะเป็นรูปทรงกระบอกกลวง ตรงกลางด้ามป่องออกเล็กน้อย ทรงเรียวไปทางด้านล่างและด้านบน ให้ความรู้สึกของเส้นและรูปทรงอ่อนโยน พร้อมพลังแห่งพระบารมี ดังพระจริยวัตรอันงดงาม ทั้งยังทรงปฏิบัติการกิจต่างๆ มากมาย ทรงเสด็จแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระราชพิธีสำคัญๆ นานัปการ

ส่วนองค์พระคทา ตรงกลาง จะมีพระนามาภิไธยย่อ “มว” ประดิษฐานอยู่ภายใต้ พระอนุราชมงกุฎ ถัดลงมาจะจารึกอักษร “๒๘ กรกฎาคม ๒๕๔๓” ซึ่งการจารึกพระนามไว้บนพระคทานี้ ก็จะมีลักษณะเดียวกันกับพระคทาที่องค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ทรงพระราชทานให้กับพระบรมวงศ์

เครื่องหมาย กองบัญชาการทหารสูงสุด จะอยู่ด้านล่างตรงข้ามกับ พระนามาภิไธยย่อ เพื่อแสดงว่า กองบัญชาการทหารสูงสุด จัดทำเพื่อทูลเกล้าฯ ถวาย

ส่วนของด้ามพระคทา (ส่วนล่าง) ประกอบด้วยกระบังรูปกลีบบัว ๓ ชั้น สลักนูนสูง ชั้นที่ ๑ ประดับด้วยนิลกาฬี อันหมายถึงความเข้มแข็งแห่งพระอัจฉริยภาพด้านการทหารอย่างสูงส่ง รูปกลีบบัวชั้นที่ ๒ ประดับด้วยทับทิม หมายถึง ทรงพระสติปัญญา พระปรีชาสามารถ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจในเขตตามถิ่นทุรกันดารทั่วราชอาณาจักรอย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ย่อท้อประดุจดั่งพระอาทิตย์ที่ส่องแสงทั่วหล้า ซึ่งแทนคำด้วยทับทิมสีแดง รูปกลีบบัวชั้นที่ ๓ ประดับ

ด้วยมรกต หมายถึง ความร่มเย็นเป็นสุขของพสกนิกร ที่พระองค์มีพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นพ้น เหมือนน้ำที่เป็นบ่อเกิดชีวิตและต้นไม้สีเขียว ดุจดั่งมรกต

ส่วนเม็ดทรงมันต์ ประดับด้วยนพรัตน์ เพื่อแสดงว่าพระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช มหाराชา (รัชกาลที่ ๙)

ส่วนล่างสุด เป็นชั้นกระบังบัว ประกอบด้วยโกเมน ถัดลงมาเป็นบัวกลีบมะเฟือง แสดงถึงพระบารมีขจรขยายทั่วทุกสารทิศ

ส่วนบน เป็นรูปครุฑพาว์ ตามแบบพระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน และได้รูปครุฑฐานบัวหงายรองรับและบัวแฉก ถัดลงมาเป็นบัวคว่ำ ดุนสลักนูนสูง ประดับด้วยมรกต

วัสดุที่ใช้ในการดำเนินการ ประกอบด้วยทองคำหนัก ๔๙ บาท ประดับด้วยอัญมณีทั้งสิ้น จำนวน ๒๙๓ เม็ด งบประมาณในการจัดสร้างประมาณ ๙๑๗,๗๔๐ บาท (ไม่รวมค่าทองคำ จำนวน ๔๙ บาท) ใช้เวลาในการจัดสร้าง ๕๑ วัน พระคทาจอมพลออกแบบโดยนายนิคม พลเยี่ยม ส่วนฐานพระคทาออกแบบโดยนายนิยม กลิ่นนุปลา ดำเนินการสร้างโดยส่วนช่างสิบหมู่ สถาบันศิลปกรรม กรมศิลปากร

จากโรงปั้นหล่อ ถึงหอประติมากรรมต้นแบบ

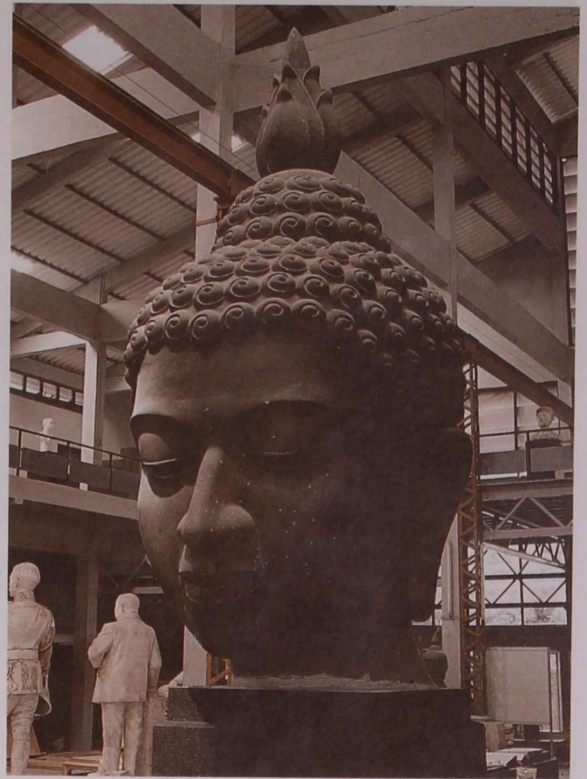

เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๑ ได้มีการแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากร จัดวางระเบียบราชการในกระทรวงวัฒนธรรม ตั้งกองหัตถศิลป์ (เปลี่ยนจากกองประณีตศิลปกรรมเดิม) แบ่งเป็น ๒ แผนก คือ แผนกตำราและแผนกช่าง มีพระพรหมพิจิตร (พรหมพรหมพิจิตร) ผู้เชี่ยวชาญทางศิลปไทย ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองคนแรก และผู้เชี่ยวชาญคนสำคัญ คือ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประติมากรรม

งานปั้นหล่อรูปต่างๆ ของกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร ในระยะแรกก่อนที่จะมีปั้นหล่ออย่างถาวร ดังที่เห็นในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นรูปที่มีขนาดเล็กๆ หากเป็นรูปเหมือนก็เพียงแค่ครึ่งตัว หรือขนาด

เท่าคนจริง ซึ่งบรรดาข้าราชการช่าง ต้องอาศัยสถานที่ปฏิบัติงานรวมกันอย่างแออัดภายในห้องแคบๆ และมีแสงสว่างไม่มากนัก ข้างอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ศิลป์ พีระศรี อนุสรณ์ในปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ ได้สร้างโรงงานขึ้นเป็นการชั่วคราว ถึงตอนหล่อโลหะก็ตั้งเตาหลอมทองและเททองหล่อรูปกันกลางแจ้ง ตรังลานซิเมนต์ที่ประดิษฐานรูปอนุสาวรีย์ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีนั่นเอง ผลงานในช่วงเวลานี้ ได้แก่ พระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ หน้าสวนลุมพินี กรุงเทพมหานคร และรูปประดับแท่นฐานอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิจำนวน ๕ รูป รวมทั้งอักษรจารึกนามวีรชนผู้เสียชีวิตด้วย

ต่อมาจึงขยับขยายเข้าไปรวมอยู่ในโรงก่อตั้ง
หลังคามุงสังกะสีสำหรับเก็บเครื่องทัพสัมภาระที่ใช้
ในงานพระเมรุมาศ ณ ท้องสนามหลวง และราชรถวอ
พระประเทียบแห่เชิญพระศพเจ้านายหลายคันด้าน
หลังกรมศิลปากรติดกับวังท่าพระ สถานที่แห่งนี้ได้
สร้างงานชิ้นสำคัญๆ มากมาย ล้วนขนาดมหึมาทั้งสิ้น
อาทิ พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหา
ราชทรงช้างศึกของจังหวัดสุพรรณบุรี และพระบรม
ราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงม้า
ที่วงเวียนใหญ่ ฝั่งธนบุรี เป็นต้น ต่อมาภายหลังในช่วง
พ.ศ. ๒๔๘๕ กรมศิลปากรได้งบประมาณสนับสนุน
จากรัฐบาล ประกอบกับมีผู้ให้ความสนใจสนใจงาน
สร้างอนุสาวรีย์มากขึ้น จำเป็นต้องสร้างโรงปฏิบัติ
งานที่เหมาะสมพร้อมทั้งอุปกรณ์อันทันสมัย เพื่อ
สนองนโยบายตามวัตถุประสงค์ของทางราชการและ
ประชาชน มีผลงานปรากฏเป็นหลักฐานสามารถ
นำมากล่าวคือ พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหง

มหาราช ในอุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติจังหวัด
สุโขทัย พระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑
(พระเจ้าอู่ทอง) ของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ
ตลอดมาอีกจำนวนหลายต่อหลายรูปด้วยกัน

เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๔๙๕ ได้ยกฐานะ
แผนกหัตถศิลป์เป็นกองหัตถศิลป์ กรมศิลปากร สังกัด
กระทรวงวัฒนธรรม ประกอบด้วย แผนกช่างสิบหมู่
แผนกช่างเขียน แผนกช่างปั้น และแผนกช่างหล่อ

แผนกช่างปั้น มีหน้าที่ดำเนินงานทางช่างปั้น
ได้แก่ ออกแบบขยายงานปั้นพระบรมรูปและรูปบุคคล
สำคัญทางประวัติศาสตร์สำหรับประดิษฐานที่ฐาน
อนุสาวรีย์ พระพุทธรูป รูปเหมือน รูปประติมากรรมไทย
ปั้นขยายแบบเหรียญกษาปณ์ที่ระลึก ปั้นลวดลาย
ทั้งแบบไทยและสากลเพื่อการตกแต่ง ดำเนินงานหล่อ
ปูนปลาสเตอร์ ทำพิมพ์จากรูปปูนปลาสเตอร์ที่แต่ง
เสร็จแล้วส่งช่างหล่อดำเนินการหล่อโลหะ ตลอดจน
ติดตั้งและบำรุงรักษา

ข้าราชการ กองหัตถศิลป์ ได้ปฏิบัติงานปั้นหล่อ และสร้างผลงานไว้เป็นจำนวนมาก ล้วนเป็นงานด้านการบำรุงรักษา ฟื้นฟู และผดุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ตามนโยบายของกรมศิลปากร แต่เนื่องจากสถานที่ทำการปั้นหล่อ (โรงปั้นหล่อเดิม ในเขตวังเดิม ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์)คับแคบไม่เพียงพอสำหรับปฏิบัติงาน กรมศิลปากรจึงมีมติที่ประชุมกรมเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๔ กำหนดการย้ายที่ทำการกองหัตถศิลป์และโรงปั้นหล่อ ไปตั้ง ณ ตำบลศาลายา อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ในวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๓๐ การปฏิบัติงานได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น และได้พัฒนาขึ้นเป็นส่วนประติมากรรม สถาปัตย์ศิลปกรรม กรมศิลปากร

ในช่วงเวลาที่กองหัตถศิลป์ กรมศิลปากรวางแผนขยายที่ทำการไปที่ตำบลศาลายานั้น ได้มีแนวคิดอนุรักษ์อาคารปั้นหล่อเดิมไว้ ให้เกิดประโยชน์

แก่วงการศิลปกรรม เพราะถือว่าอาคารแห่งนี้เป็นประวัติศาสตร์ ได้สร้างงานสำคัญของชาติ แนวคิดดังกล่าวมาจากบรรดาข้าราชการและลูกจ้างในงานประติมากรรมและงานโรงงาน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในอาคารหลังนี้ ดังปรากฏในบันทึกถึงผู้อำนวยการกองหัตถศิลป์ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๙

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ กองหัตถศิลป์ได้จัดทำโครงการ “โครงการพิพิธภัณฑน์หุ่นร่างและต้นแบบอนุสาวรีย์แห่งชาติ” ขึ้น โดยกำหนดปรับปรุงโรงปั้นหล่อเดิมเป็นอาคารพิพิธภัณฑน์ โดยมีวัตถุประสงค์คือ จัดทำเป็นพิพิธภัณฑน์ต้นแบบงานประติมากรรมและศิลปเกี่ยวเนื่องเป็นแห่งแรกของประเทศไทย เป็นที่รวบรวมผลงานของประติมากรไทย นำมาจัดแสดงในรูปแบบต่างๆ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า เป็นสถานที่ทดลองทำงานและสาธิตเกี่ยวกับการขึ้นรูป การปั้น การหล่อพิมพ์ หล่อโลหะ การออกแบบ สาธิตกระบวนการทำงาน ให้เป็นสถานที่จัดนิทรรศการงานประติมากรรม

ต่างๆ เช่น งานประติมากรรมสิ่งแวดล้อม งานประติมากรรมร่วมสมัย เป็นต้น เป็นสถานที่รวบรวมผลงานของประติมากรไทย ตลอดจนรวบรวมงานที่เกี่ยวข้องเนื้อหา งานประยุกต์ศิลป์ งานช่างสิบหมู่ เป็นต้น จัดบางส่วนเป็นห้องปฏิบัติงานทางศิลปะให้กับศิลปินได้ใช้เป็นเวิร์กช็อป รวมทั้งศิลปินชาวต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นศูนย์กลางข้อมูลศิลปกรรมไทย เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม งานหล่อต่างๆ ศิลปะพื้นบ้าน รูปถ่าย สไลด์และงานคัดลอก ใช้เป็นสถานที่ทางด้านการศึกษาและอบรมศิลปะ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนมีความเข้าใจงานประติมากรรมและกระบวนการในการสร้างสรรค์มากขึ้น และเพื่อเป็นศูนย์กลางแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับศิลปกรรมด้านประติมากรรมและศิลปะเกี่ยวเนื่อง

โครงการพิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งและต้นแบบอนุสาวรีย์แห่งชาติไม่สามารถดำเนินการให้สัมฤทธิ์ผลได้ตามเป้าหมาย เนื่องจากปัญหาเรื่องงบประมาณ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ กรมศิลปากรในสมัยที่นายนิคมมุสิกะคามะ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร ได้รื้อฟื้นโครงการขึ้นใหม่ สถาบันศิลปกรรมเป็นเจ้าของเรื่อง มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นเรียกว่า “โครงการหอศิลปต้นแบบงานศิลปกรรม” ได้ปรับปรุงสภาพอาคารและตกแต่งภายในโรงปั้นหล่อ ให้เหมาะสมกับการจัดแสดงนิทรรศการและรูปประติมากรรมต้นแบบ พร้อมกันนั้นได้จัดการซ่อมและทำความสะอาดรูปประติมากรรมต้นแบบอนุสาวรีย์ต่างๆ ที่ได้เก็บรักษาไว้ ให้อยู่ในสภาพดีเพื่อนำมาจัดแสดง และได้ตั้งชื่ออาคารปั้นหล่อว่า “หอประติมากรรมต้นแบบ”

โครงการหอประติมากรรมต้นแบบนี้ เมื่อได้ดำเนินการสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว คาดว่าจะเป็นแหล่งเก็บข้อมูลด้านประติมากรรมและศิลปกรรมแห่งหนึ่ง และเป็นแหล่งศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยงานศิลปกรรมของผู้สนใจในด้านศิลปะ นอกจากนี้ยัง

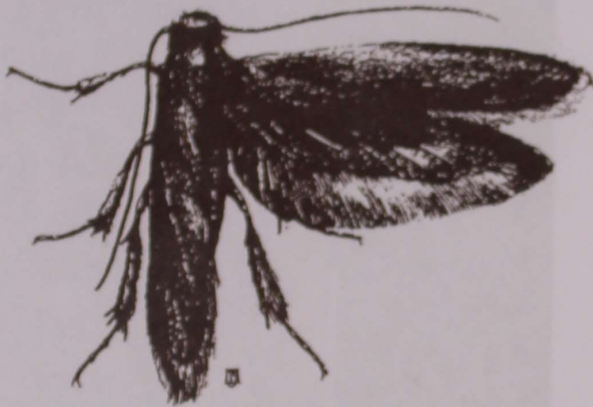

เปิดให้ชาวไทยและชาวต่างประเทศเข้าชม เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านศิลปะด้วย

อนึ่ง โรงปั้นหล่อนั้น ได้เคยจัดแต่งเป็นสถานที่รับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในพิธีเททองหล่อรูปสำคัญหลายครั้ง นับเป็นสิริมงคล เกียรติประวัติอย่างสูงของกรมศิลปากร และแก่บรรดาข้าราชการทั้งปวงเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

หลักสำคัญในการป้องกันและกำจัดแมลง

ตอนที่ ๑

ภาพวาดแสดงลักษณะของผีเสื้อกินผ้า

แมลงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัตถุทางวัฒนธรรมที่ทำจากอินทรีย์วัตถุ ได้แก่ อาคารไม้ เครื่องเรือน เครื่องจักสาน ผ้า ภาพเขียน ภาพถ่าย ภาพพิมพ์ แสตมป์ ธนบัตร แผนที่ หนังสือและเอกสารโบราณ เครื่องหนัง หนังสือหนังตะลุง เครื่องดนตรี หวี ไชวนุ่น และวัตถุอื่นๆ ที่ทำจากส่วนต่างๆ ของพืชและสัตว์ เนื่องจากวัตถุเหล่านี้เป็นแหล่งอาหาร และแหล่งที่อยู่อาศัยที่ดีของแมลงนานาชนิด แมลงส่วนใหญ่ใช้ปากกัดกินวัตถุ ทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพอย่างถาวร นอกจากนี้แมลงหลายชนิดยังขับถ่ายของเสียออกมาเปรอะเปื้อนวัตถุอีกด้วย

แมลงที่พบเสมอในโบราณสถาน พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด สำนักงาน และอาคารบ้านเรือน มีมากมายหลายชนิด ได้แก่ ปลวก แมลงสาบ แมลงสามง่าม มอดเจาะไม้ มอดไม้ไผ่ มอดข้าว ขี้หนู มอดหนังสือ มอดยาสูบ มอดยา ตัวงูขนสัตว์ ด้วงเสี้ยนกลางคืน เหาหนังสือ ไร มอดแป้ง ฯลฯ

ขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดในการป้องกันและ

กำจัดแมลง ผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชนิด ลักษณะนิสัย วงจรชีวิต การขยายพันธุ์ แหล่งอาหาร ลักษณะการทำลายของแมลงเหล่านั้นเป็นอย่างดีเสียก่อน จึงจะสามารถป้องกันและกำจัดได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพบ่อยครั้งที่พบว่าการป้องกันและกำจัดแมลงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ปฏิบัติมิได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแมลง และวิธีการป้องกัน/กำจัดแมลงอย่างเพียงพอ

วิธีป้องกันและกำจัดแมลงมีมากมายหลายวิธีการ มีทั้งวิธีฟิสิกส์ วิธีเคมี และวิธีชีววิทยา การที่จะเลือกใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ได้แก่

ปริมาณการทำลาย

ความหนาแน่นของประชากรแมลง

ชนิดของแมลง

ชนิดของวัตถุที่ถูกแมลงทำลาย

ลักษณะของอาคารหรือห้องเก็บ

ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากสารเคมี

ที่ใช้ในการป้องกัน/กำจัดแมลง

บุคลากรที่ปฏิบัติงาน
อุปกรณ์ที่มีอยู่ และ
งบประมาณ

วิธีการป้องกันและกำจัดแมลงในปัจจุบันหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี หรือหากจำเป็นต้องใช้สารเคมี จะใช้อย่างระมัดระวังและใช้ในปริมาณน้อยที่สุด เพื่อมิให้เป็นอันตรายต่อสุขภาพของเจ้าหน้าที่และผู้ใช้บริการ ตลอดจนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นที่ทราบกันดีว่า สารเคมีหลายชนิดที่ใช้กำจัดแมลงทำให้เกิดปัญหามากมาย เช่น สารเคมีบางชนิดทำให้ชั้นโอโซนในบรรยากาศเกิดรูรั่ว และทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะอากาศของโลก สารเคมีหลายชนิดทำให้เกิดโรคภัยแรง ที่น่าเป็นห่วงคือ ยาฆ่าแมลงมิได้กำจัดเฉพาะแมลงที่ก่อให้เกิดปัญหา แต่อาจทำให้แมลงและสัตว์อื่นๆ เจ็บป่วยหรือตายได้ เป็นการทำลายระบบนิเวศวิทยา ฯลฯ

เพราะฉะนั้นในระยะ ๕ - ๑๐ ปีมานี้ วิธีการป้องกันและกำจัดแมลงด้วยวิธีการที่ไม่ใช้สารเคมีจึงเป็นทางเลือกใหม่สำหรับพิพิธภัณฑ์และห้องสมุด มีการศึกษาวิจัย พัฒนาวิธีการป้องกันและกำจัดแมลงโดยไม่ใช้สารเคมีอย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการหลายวิธีการพร้อมๆ กัน เพื่อลดจำนวนประชากรแมลงภายในอาคารลงให้มากที่สุด และป้องกันมิให้แมลงจากภายนอกเข้ามาภายในอาคารได้ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบอาคาร หรือซ่อมแซมปรับปรุงอาคารและเครื่องเรือนให้สามารถป้องกันแมลงได้ ตัดปัจจัยที่ดึงดูดแมลง เช่น แสงไฟ ความชื้น ท่อระบายน้ำ อาหาร ขยะ ต้นไม้/ดอกไม้ สัตว์อื่นๆ ฯลฯ วางมาตรการในการทำความสะอาด และการตรวจสอบเป็นระยะๆ และตรวจจับแมลงตลอดเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับชนิดและปริมาณของแมลงที่มีอยู่ ความเคลื่อนไหวของแมลงภายในและภายนอกอาคารในแต่ละฤดู ตลอดจนตรวจสอบหาทางเข้า-ออกของแมลง

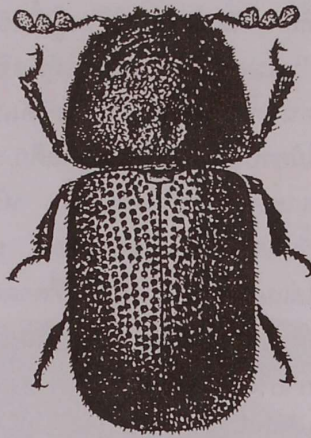
ขั้นตอนต่อมา เป็นการป้องกันมิให้แมลงเข้ามาทำลายวัตถุได้ โดยปิดทางเข้าออกของแมลงให้มาก

ที่สุด จัดเก็บวัตถุไว้ในตู้/ลิ้นชัก หรือกล่องหรือถุงที่กันแมลงได้ ปิดห้องให้มิดชิด เลือกใช้แก้ววัสดุที่ทนทานต่อแมลงในการจัดแสดงหรือจัดเก็บ เช่น ไม้อบน้ำยา โลหะ พลาสติก ฯลฯ ในบางกรณีต้องใช้สารเคมีทาหรือพ่นบนพื้น หรือเครื่องเรือนเพื่อสกัดกั้นการเคลื่อนที่ของแมลง หรือใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์ไล่แมลงวางไว้ในบริเวณที่คาดว่าจะพบแมลง ในขณะที่เดียวกันเพื่อให้ทราบว่ามีแมลงชนิดใดบ้างอยู่อาศัยภายในอาคาร จะต้องมีการตรวจจับแมลงโดยใช้กับดักหรือเหยื่อล่อชนิดต่างๆ แล้วบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับชนิด และปริมาณของแมลงที่จับได้ในแต่ละช่วงเวลา เพื่อพิจารณาหาวิธีการป้องกันและกำจัดต่อไป

หากผลการสำรวจพบแมลงชนิดใดมากเป็นพิเศษ จะเลือกใช้วิธีการกำจัดที่เหมาะสมเพื่อกำจัดแมลงนั้นๆ ให้หมดไป และหาทางป้องกันมิให้แมลงนั้นๆ เข้ามาก่อปัญหาได้อีก

หากสามารถดำเนินการได้ครบถ้วนทุกขั้นตอนที่ได้กล่าวมา ปัญหาที่เกิดจากการทำลายของแมลงจะลดน้อยลงมาก จะเห็นได้ว่าวิธีการป้องกันและกำจัดแมลงที่มีประสิทธิภาพจะต้องใช้ความรู้หลายๆ ด้าน และควรดำเนินการโดยบุคลากรที่ได้รับการศึกษาฝึกอบรมมาโดยเฉพาะ

นอกจากนี้ บุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาวัตถุทางวัฒนธรรม ควรตระหนักถึงอันตรายที่จะเกิดจากกิจกรรมของแมลงตลอดเวลา ควรดำเนินการป้องกันแมลงอยู่เสมอ ไม่ควรรอให้แมลงเข้ามาอยู่อาศัยและทำลายวัตถุก่อนแล้วจึงดำเนินการแก้ไข เพราะอาจจะสายเกินไป หรือประชากรของแมลงอาจจะหนาแน่นและหลากหลายจนยากที่จะกำจัดให้หมดไป วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุด คือ ควรค้นหาให้พบแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลง และแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ โดยการทำลายรังหรือแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลง และป้องกันมิให้มีแมลงอยู่อาศัยอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนที่เป็นชอกหลืบที่ลึกลับ หรือส่วนที่อยู่ติดกับดินและท่อระบายน้ำเป็นแหล่งที่แมลงชอบอยู่อาศัยมากเป็นพิเศษ อาคารใหม่ๆ เอื้ออำนวย

ภาพวาดแสดงลักษณะของมอดเจาะไม้

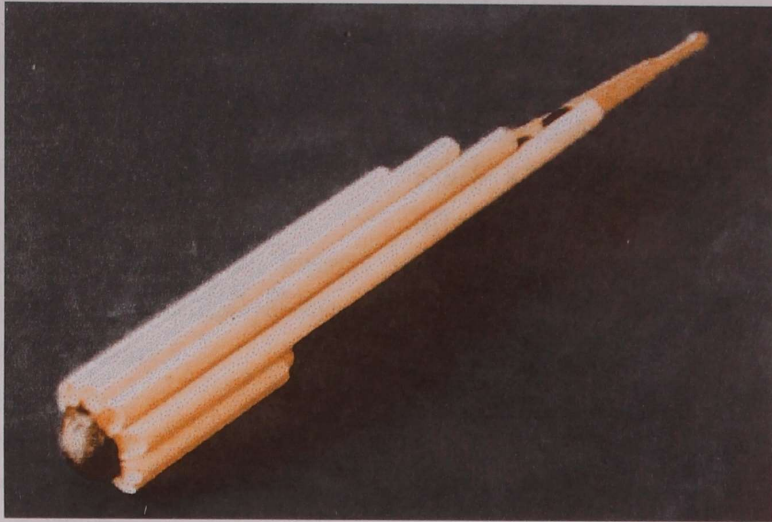
ต่อการป้องกันแมลงได้ดีกว่าอาคารเก่าๆ เนื่องจากอาคารเก่าๆ มีช่องเปิดมากมายและมีซอกมุมที่แมลงสามารถอยู่อาศัยได้มากกว่า

สิ่งที่ปฏิบัติได้ง่ายที่สุดแต่เป็นหัวใจที่สำคัญที่สุดในการป้องกันแมลงก็คือ การรักษาความสะอาดอย่างเคร่งครัด สถานที่ใดที่มีฝุ่นละอองและสิ่งสกปรกรกรุงรัง ย่อมมีแมลงมาอยู่อาศัยมากกว่าสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย จากประสบการณ์ในการทำงานพบว่า การทำความสะอาดวัตถุทางวัฒนธรรมบ่อยๆ ช่วยกำจัดแมลงบางชนิดที่อาศัยในวัตถุได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการทำความสะอาดอย่างระมัดระวังจะช่วยกำจัดตัวเต็มวัย ตัวอ่อน ดักแด้ และไข่ของแมลงที่อาศัยภายในวัตถุได้เป็นส่วนใหญ่ การทำความสะอาดทุกซอกทุกมุมของอาคารหรือของห้องช่วยกำจัดแมลงที่อาศัยภายนอกวัตถุ และช่วยรบกวนแหล่งที่อาศัยของแมลง ทำให้จำนวนประชากรแมลงภายในอาคารลดลง บริเวณรอบๆ อาคารก็ต้องการการทำความสะอาดเช่นเดียวกัน เพื่อลดจำนวนประชากรแมลงที่อาศัยภายนอกอาคารแล้วเคลื่อนที่เข้าสู่อาคาร

จะเห็นได้ว่า วิธีการป้องกันและกำจัดแมลงในพิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด และโบราณสถาน มีหลายวิธีที่จะเลือกใช้ปฏิบัติโดยไม่ยุ่งยากมากนัก ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการได้เองโดยไม่ต้องใช้อุปกรณ์ราคาแพงมากนัก และไม่ต้องเสี่ยงกับอันตรายจากสารเคมีที่เป็นพิษ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติการขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนรู้ และความตั้งใจจริงของผู้ปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ ในฉบับต่อไปเราจะมีข้อมูลเรื่องของการป้องกันและกำจัดแมลงมาเผยแพร่ให้ทราบ

โหวด

เครื่องดนตรีพื้นเมืองเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด

ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งคนทั่วไปนิยมเรียกกันว่า “ภาคอีสาน” อันประกอบด้วยจังหวัดต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น ๑๙ จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ ฯลฯ ลักษณะนิสัยทั่วไปของคนอีสานส่วนใหญ่ รักความสงบ ร่าเริง สนุกสนาน จะเห็นได้จากงานบุญประเพณีต่างๆ ผู้คนจะชอบร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน หากเราเดินทางไปในภาคอีสานผ่านจังหวัดต่างๆ จะพบเครื่องดนตรีของอีสานหลายชนิดที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดของแต่ละจังหวัด อาทิ จังหวัดขอนแก่น มีแคนเป็นเอกลักษณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีโปงลางเป็นเอกลักษณ์ และจังหวัดชัยภูมิ มีพิณเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

เครื่องดนตรีที่กล่าวมาแล้วมีแหล่งผลิตอยู่ที่จังหวัดร้อยเอ็ดแทบทั้งสิ้นจนเป็นที่กล่าวขานกันทั่วไปว่า “คนทำแคนเก่งคือคนร้อยเอ็ด แต่คนเป่าแคนเก่ง

คือคนขอนแก่น” ขอนแก่นจึงเป็นเมืองแห่งดอกคูณเสียงแคน ด้วยเหตุผลดังกล่าว จังหวัดขอนแก่นจึงกำหนดให้แคนเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด นอกจากนี้ยังมีพิณซึ่งเป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งคนร้อยเอ็ดมีฝีมือในการทำพิณมาก แม้แต่ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตที่มีชื่อเสียงอย่างนายมงคล อุทก แห่งวงคาราวานและท่านอื่นๆ ยังยอมรับว่า พิณที่ผลิตจากอำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นพิณที่มีคุณภาพดีและเสียงไพเราะพิณเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวอีสาน จังหวัดชัยภูมิจึงกำหนดให้พิณเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานที่เก่าแก่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะด้านการแสดงดนตรีพื้นบ้านซึ่งเป็นที่แหล่งผลิตและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานที่มีชื่อเสียงรู้จักแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่มีเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ด้วยเหตุผลดังกล่าว เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจึงเสนอ

โครงการผ่านความเห็นชอบของสภาวัฒนธรรมจังหวัด ร้อยเอ็ด ประชาคมจังหวัดร้อยเอ็ดและคณะกรรมการ พิจารณาสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ให้ท่านผู้ว่า ราชการจังหวัดร้อยเอ็ดประกาศให้ “โหวด” เครื่อง ดนตรีพื้นบ้านชนิดเป่าที่ชาวจังหวัดร้อยเอ็ดใช้ภูมิ ปัญญาพัฒนาขึ้น และนิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย สามารถใช้เล่นเดี่ยวหรือผสมกับวงดนตรีพื้นบ้าน ลูกทุ่งหรือสากลได้เป็นอย่างดี มีความไพเราะ และ มีเสียงเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่เหมือนเครื่องดนตรี ทั่วไป ให้เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งทาง จังหวัดร้อยเอ็ดก็เห็นชอบและประกาศให้โหวดเป็น เอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๔๒ ซึ่งเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดได้ก่อสร้างโหวด ขนาดใหญ่เป็นเอกลักษณ์เมืองร้อยเอ็ดบริเวณ สี่แยก หลังศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ดด้วย

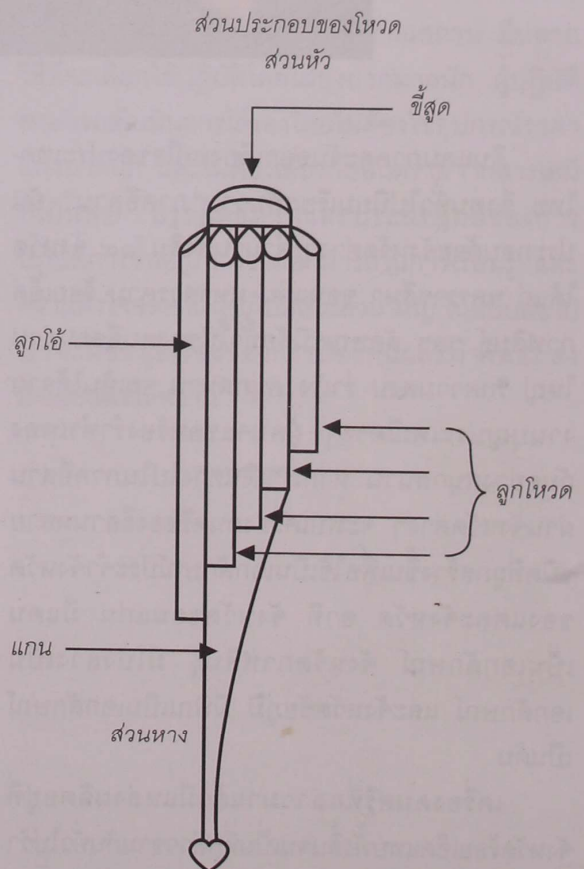
โหวดไม่ปรากฏหลักฐานในการสร้าง แต่คน อีสานเชื่อว่าโหวดเกิดมาหลายร้อยปีแล้ว ตามนิยาย ปรัมปราพื้นบ้านที่เล่าขานกันมาว่า โหวดเป็นสื่อที่ มนุษย์ใช้บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อขอให้ฝนหยุดตก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในที่นี้หมายถึงพระยาแถน ผู้ซึ่งประทาน น้ำฝนให้ตกในเมืองมนุษย์ ถ้าหากฝนตกหนักในช่วง ฤดูเก็บเกี่ยวก็จะทำให้เกิดความเสียหายกับผลผลิตได้ แต่ถ้าหากปีใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลเกิดภัยแล้ง ชาวอีสานก็จะจุดบั้งไฟเพื่อขอฝนกับพระยาแถนเช่นกัน จากความเชื่อของคนอีสานดังกล่าว เราจะเห็นว่า ปัจจุบันนี้ยังมีประเพณีบุญบั้งไฟอยู่แทบทุกจังหวัด ในภาคอีสาน เพื่อทำพิธีขอฝนจากพระยาแถนเหมือน สมัยก่อน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คนอีสานจะไม่ นำโหวดมาแกว่งเล่น เพราะจะทำให้เกิดความแห้งแล้ง ฝนไม่ตก จึงไม่นิยมเล่นในสมัยโบราณ แต่โหวดมิได้ หมดความสำคัญลงในสังคมอีสาน โหวดยังคงทำ หน้าที่รับใช้สังคมคนอีสานอยู่ เพียงแต่เกิดการ เปลี่ยนแปลงหน้าที่ไปจากเดิมคือ จากสื่อที่มนุษย์ใช้ เป็นเครื่องติดต่อกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โหวดถูกนำมาดัด แปลงให้เป็นเครื่องดนตรีของวงดนตรีพื้นเมือง ประเภทเป่า สามารถเป่าหรือแกว่งให้เกิดเสียงดังได้

โดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และนิยมเล่นกันมาจนถึงปัจจุบัน

วัสดุและขั้นตอนในการทำโหวด

วัสดุที่ใช้ในการทำโหวด ประกอบด้วย

๑. ขี้สูด (ชันสูตรหรือชัน)
๒. ไม้ไผ่เอี้ยหรือไม้ไผ่ (ไม้ไผ่ลำเล็กๆ)
๓. ไม้รวก
๔. มีดตอก
๕. มีดอีโต้
๖. ไม้สำหรับปรับระดับเสียง
๗. น้ำมันก๊าดสำหรับทำความสะอาด

ทอสมุดแห่งชาติวังมณฑลภิเนก

จันทบุรี

ขั้นตอน

1. นำไม้ไผ่เอียงที่เลือกสรรแล้วมาตัดเรียงความยาวลดหลั่นกันตามลำดับ
2. ตัดแต่งลูกหวดแต่ละลูก โดยตัดเฉียง ๔๕ องศา อุดรูลูกหวดด้วยขี้สูดแล้วปรับระดับเสียง
3. นำไม้ไผ่รวกมาตัดแต่งทำเป็นแกนหวด โดยเลือกไม้ไผ่ให้มีขนาดใหญ่หรือเล็กตามขนาดของลูกหวด
4. นำลูกหวดมาแปะติดกับแกนหวด โดยใช้ขี้สูดเป็นตัวยึดโดยรอบ
5. นำขี้สูดส่วนหนึ่งติดที่หัวของหวด ตกแต่งให้เรียบนูนสวยงามและตกแต่งรูลูกหวดให้เป่าง่าย ไม่เปลืองลม

เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำหวด

แตกต่างกันตรงที่ติดหางยาวไว้สำหรับแกว่งให้เกิดเสียง

3. หวดแฝง ใช้เป่าเหมือนหวดกลม

ขนาดและประเภทของหวด

ขนาดของหวดเดิมนิยมทำกัน ๓ ขนาด คือ

๑. หวดเล็ก มีลูกหวดขนาด ๓-๗ ลูก
๒. หวดกลาง มีลูกหวด ๙ ลูก
๓. หวดใหญ่ มีลูกหวด ๑๑-๑๓ ลูก

ความยาวของลูกหวด ลูกที่ยาวที่สุดประมาณ ๒๕ เซนติเมตร ลูกต่อมายาวลดหลั่นกันลงมา จนถึงลูกที่สั้นที่สุดประมาณ ๖ เซนติเมตร คนโบราณเรียกลูกหวดลูกที่ยาวที่สุดว่า “ลูกโอ้” ลูกที่เหลือไม่ปรากฏชื่อ ปัจจุบันเรียกชื่อลูกหวดตามระดับเสียงโน้ตสากล คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โด หวดพื้นเมืองมี ๕ บันไดเสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ปัจจุบันปรับลดระดับเสียงให้ครบ ๗ เสียง เพื่อไปบรรเลงประกอบวงดนตรีสากลได้

ประเภทของหวด

หวดมี ๓ ประเภท คือ

๑. หวดกลม ใช้เป่า เป็นเครื่องดนตรีประกอบวงดนตรีพื้นเมืองอีสาน นิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบัน
๒. หวดแกว่ง ลักษณะเหมือนหวดกลม

ลักษณะการเล่น

มี ๒ ลักษณะ คือ

๑. การแกว่งให้เกิดเสียง
๒. การเป่าเป็นทำนอง (ลาย) ต่างๆ แต่เดิมใช้เป่าล้อเลียนกันในหมู่หนุ่มสาวหรือลักษณะเกี้ยวพาราสี เช่น “ขึ้นช่วง สาวเจ้า ขึ้นช่วง ขึ้นช่วงแล้วเอาอ้ายนี้ขึ้นนำ กอดกันสาธุกอดกันสา จูบกกันสาจูบกกันสา กอดกันแล้วสูจั่งเมื่อนอน” เป็นต้น

ช่วงระยะเวลาในการเล่นหวด

ในสมัยก่อนนิยมเล่นกันในช่วงปลายฤดูฝน ปัจจุบันนิยมประกอบดนตรีพื้นเมือง

ลายหวดหรือทางดนตรีหวด

ลายหวดประกอบการแสดง ส่วนมากเป็นลายที่ตกแต่งขึ้นใหม่ โดยอาศัยทำนองจากแคนจากทำนองหมอลำ และทำนองการสวดสภกัญญะบ้าง

อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ กำลังเป่าโหวดผสมวงกับเครื่องดนตรีของประเทศเปรู ลักษณะคล้ายโหวดของไทย ณ ประเทศเนเธอร์แลนด์

การเก็บรักษาโหวด

ควรเก็บโหวดไว้ในที่ที่มีอุณหภูมิต่ำ และปลอดภัยจากแมลงรบกวน ควรเก็บไว้ในกล่องหรือถุงผ้า ถ้าหากเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิสูง อาจทำให้วัสดุละลาย และมีผลต่อเสียงของโหวด

แหล่งผลิตโหวด

แหล่งผลิตโหวดที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ด อยู่ที่อำเภอหนองพอก อำเภอเมืองร้อยเอ็ด โดยเฉพาะที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นต้นตำรับในการผลิตโหวดเพื่อประกอบดนตรีและจำหน่าย

พัฒนาการของโหวด

การนำเอาโหวดมาเป่าผสมวงดนตรีพื้นเมืองอีสานครั้งแรกโดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ เป็นผู้ริเริ่มดัดแปลงโหวดให้เป็นเครื่องดนตรีพื้นเมือง เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยนำเอาวงดนตรีพื้นเมือง ซึ่งมีโหวดอยู่ด้วยเข้าไปเล่นให้ประชาชนในเขตพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดร้อยเอ็ดได้ชม และได้้นำเอาวงดนตรีพื้นเมืองดังกล่าวไปแสดงหน้าพระที่นั่งที่ตำหนักภูพานราชนิเวศน์ จังหวัดสกลนครด้วย ในราวปี พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๗ ได้ตั้งคณะโหวดเสียงทองที่ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับความนิยมน้อยแพร่หลาย วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ได้เชิญนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ มาเป็นอาจารย์สอนดนตรีพื้นเมือง (โหวด) ซึ่งบรรจุอยู่ในหลักสูตรให้นักศึกษาได้เรียนรู้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้นายทรงศักดิ์ยังได้นำโหวดไปจัดแสดงร่วมกับเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าจากประเทศต่างๆ เช่นที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ เยอรมัน ฯลฯ และเดินทางไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมยังประเทศต่างๆ อีกมากมาย ตลอดจนจนวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้จัดทำรำชุดฟ้อนโหวดขึ้นมาให้นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดได้เรียนรู้และนำไปแสดงยังที่ต่างๆ ถือเป็นทำรำที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ดอีกอย่างหนึ่งด้วย หากท่านเดินทางผ่านมาทางจังหวัดร้อยเอ็ด อย่าลืมแวะเข้ามาชมและซื้อโหวดติดไม้ติดมือไปฝากญาติสนิทมิตรสหาย และเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด และแหล่งโบราณสถานทุ่งดงาม ชมสินค้าพื้นเมืองและของดีต่างๆ อีกมากมาย สมดังคำขวัญที่ว่า “ร้อยเอ็ดเพชรอีสาน”

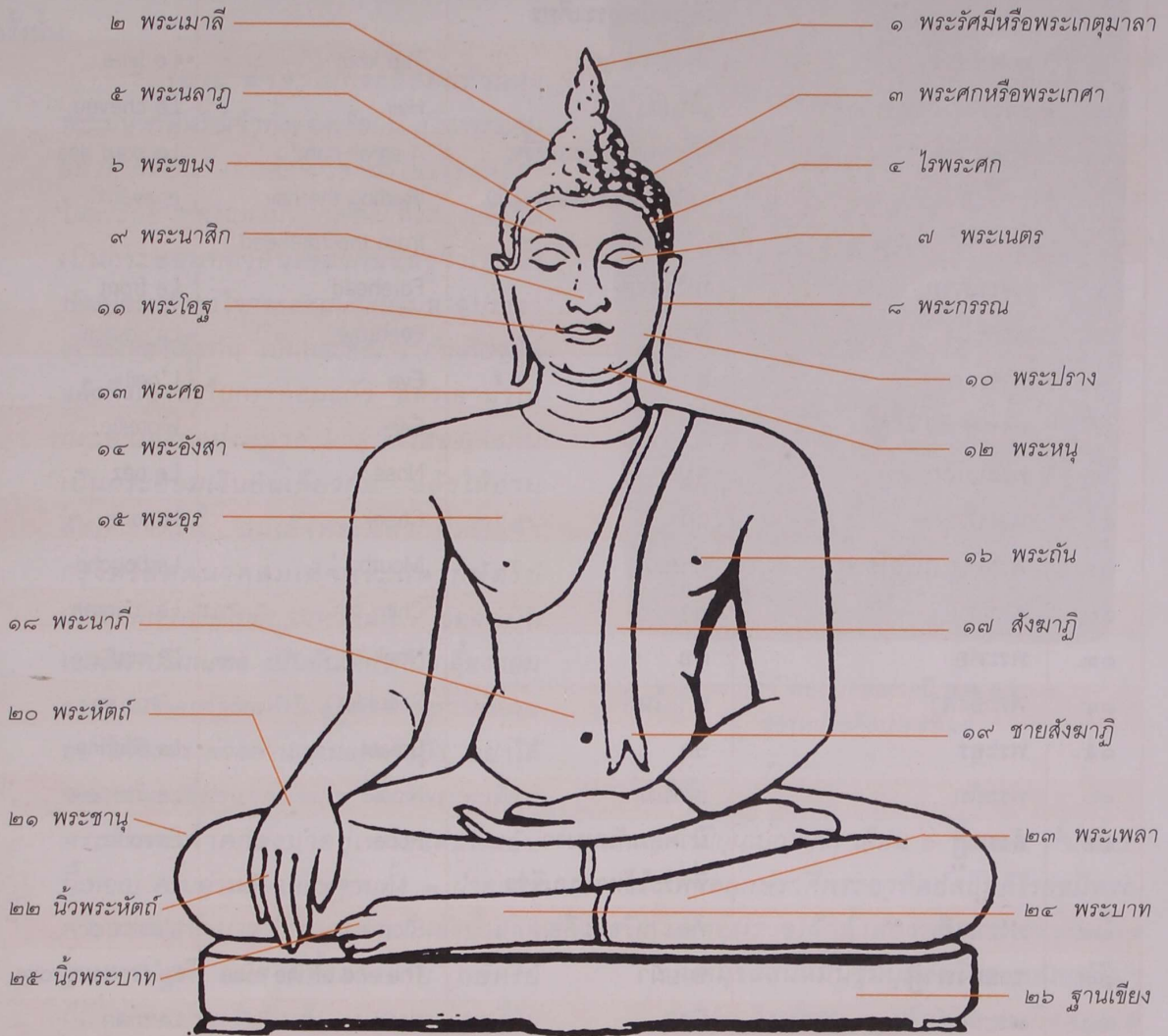
ที่มาของข้อมูล

๑. ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด (นางสันทนา วงษ์แสงพลอย)
๒. นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์
๓. เอกสารแจก ประชุมหัวหน้าส่วนราชการ จังหวัดร้อยเอ็ด ครั้งที่ ๑/๒๕๔๒ วันพฤหัสบดีที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๔๒ ศาลากลางจังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มาของรูป

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด

ชื่อส่วนต่างๆ ของพระพุทธรูป

มีท่านผู้อ่านสอบถามกันมาถึงเรื่องของการเรียกชื่อส่วนต่างๆ ของพระพุทธรูป ว่าส่วนไหนเรียกว่าอย่างไร กองบรรณาธิการค้นพบว่าในศิลปากร ปีที่ ๓ เล่ม ๔ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๐๒ ได้พิมพ์บทความเรื่องชื่อส่วนต่างๆ ของพระพุทธรูป เขียนโดยคุณบรรจบ เทียมทัด เรียบเรียงการเรียกชื่อส่วนต่างๆ

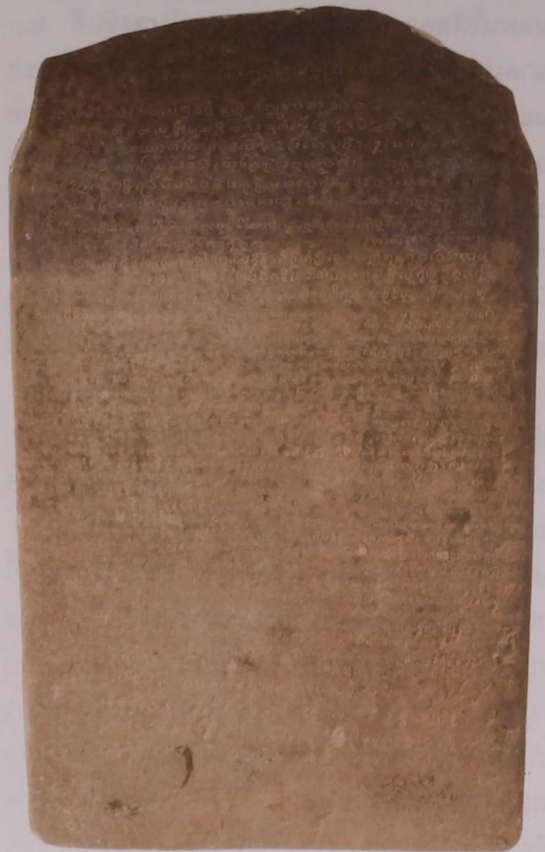
เป็นคำราชาศัพท์ คำสามัญ ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ซึ่งเห็นว่า คงไขข้อข้องใจของท่านผู้อ่านได้เป็นอย่างดีประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งเพื่อให้ผู้อ่านอื่นได้รับความรู้อย่างกว้างขวางขึ้นจึงขออนุญาตคัดเอาเรื่องนี้ มาพิมพ์เผยแพร่ เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้รับทราบข้อมูลต่อไป

ชื่อส่วนต่างๆ ของพระพุทธรูป

เลข	คำราชาศัพท์	คำสามัญ	ภาษาอังกฤษ	ภาษาฝรั่งเศส
๑.	พระรัศมีหรือพระเกตุมาลา	พระรัศมีซึ่งเปล่ง อยู่เหนือพระเศียร	Halo	Le rayon
๒.	พระเมาลี	ยอด, ผมจุก	Top knot	Le faite
๓.	พระศกหรือพระเกศา	เส้นผม	Hair	Le cheveu
๔.	ไรพระศก	เส้นขอบของผมหหรือ รอยที่ถดอนผมออกแล้ว	A small band dividing the hair from the forehead.	Le bord des cheveux.
๕.	พระนลาฏ	หน้าผาก	Forehead	Le front
๖.	พระขนง	คิ้ว	Eyebrow	La sourcil
๗.	พระเนตร	ตา	Eye	L'oeil
๘.	พระกรรณ	หู	Ear	L'oreille
๙.	พระนาสิก	จมูก	Nose	Le nez
๑๐.	พระปราง	แก้ม	Cheek	La joue
๑๑.	พระโอฐ (หรือโอษฐ์)	ปาก	Mouth	La bouche
๑๒.	พระหนุ	คาง	Chin	Le menton
๑๓.	พระคอ	คอ	Neck	Le cou
๑๔.	พระอังสา	บ่า, ไหล่	Shoulder	L'épaule
๑๕.	พระอุร	อก	Breast	La poitrine
๑๖.	พระถัน	เต้านม	Nipple	La mamelle
๑๗.	สังฆาฏิ	ผ้าคลุมกันหนาว ที่พระใช้ทาบบนจีวร	Robe	La robe
๑๘.	พระนาภี	ท้อง (หรือสะดือ)	Stomach	L'estomac
๑๙.	ชายสังฆาฏิ	ชายผ้า	The end of the robe.	La fin de la robe.
๒๐.	พระหัตถ์	มือ	Hand	La main
๒๑.	พระขานุ	เข่า	Knee	Le genou
๒๒.	นิ้วพระหัตถ์	นิ้วมือ	Finger	Le doigt
๒๓.	พระเพลา	ดัก	Width between the Knee.	La distance entre les genoux.
๒๔.	พระบาท	เท้า	Foot	Le pied
๒๕.	นิ้วพระบาท	นิ้วเท้า	Toe	L'orteil
๒๖.	ฐานเขียง	ฐานรองนั่ง	Pedestal	Le piédestal.

จักรพรรดิ กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา โดยสร้างพระธาตุ-
ศรีสองรักขึ้นเป็นสักขีพยานการประกาศสัตยาใน
ครั้งนั้น

“...เอาน้ำสัจจาในกระออมแก้วแห่ง
พระมหากษัตริย์เจ้าทั้งสองเจือกัน เป็นกระออม
แก้วอันเดียวกัน แล้วจึงเอาน้ำในเมืองหงสา
ในกระออมทองแห่งมหากษัตริย์ทั้งสองเจือกัน
เป็นกระออมทองอันเดียวกันแล้วจึงเอาน้ำ
พัฒนัตระพังจางกระออมน้ำแห่งมหาอุปราชา
เจ้าทั้งสองเจือกัน เป็นกระออมน้ำอันเดียวกัน
แล้วจึงเอาน้ำในกระออมแก้ว แล้วเอาน้ำใน
กระออมเงินแห่งมหาอำมาตย์ทั้งสองเจือกัน
เป็นกระออมเงินอันเดียวกัน แล้วให้อ่าน
สัตยาว่าดังนี้ สมเด็จพระมหากษัตริย์เจ้า
กรุงศรีสัตตนาคนปุตม์สมเด็จพระมหากษัตริย์
เจ้าเอากรุงศรีอยุธยามหาดีลก... ขอจงเป็น
เอกสีมาปริมนทล เป็นอันเดียวกันเกลี้ยงกลม
งามมณทลเท่าพงศ์พันธุ์ลูกเต้าหลานเหลน
อย่าได้ชิงช่วงล่วงด่านแดนแสนหย้า อย่าได้
กระทำโลกเลี้ยวแก่กันจนเท่าเสี่ยงพระอาทิตย์
พระจันทร์เจ้าตกลงมาอยู่เหนือแผ่นดินอัน
นี้เทอญ ครั้นอ่านสัจจอธิฐานทั้ง ๒ ฝ่ายแล้ว
พระสงฆ์แลอำมาตย์ทั้งสองฝ่ายก็หลั่งน้ำสัจจ
ในมหาปฐพี แม้สงฆ์ทั้งสองฝ่าย กษัตริย์
ก็มีใจภริมย์ขมชื่นยินดี มีเสนหาไมตรีรัก
แพงกันเท่าเสี่ยงมหาปฐพีพุทธรังกับ ๑
แล้วบมิให้กระทำโลกเลี้ยวแก่กันเลย ตั้งแต่
อันกระทำสร้าง แปลงอุทิศเจดีย์ศรีมหาธาตุ
ให้เป็นเอกสีมาอันเดียวกัน ไว้ให้เป็นหลัก
ด้านแต่หลักด้านนี้ไปน้ำของ แลน้ำน่านกึ่งกัน
นี้แลน้ำของแลน้ำน่านก็ปันด้านแดนกันโคก
ไม่ติดกันนี้แล แรกกระทำสร้างแปลงอุทิศ
เจดีย์ธาตุศรีสองรัก เจ้าสร้างปิวอกโทศก

ศิลาจารึกจำลอง (ภาพถ่ายปี พ.ศ. ๒๕๓๒
ของหน่วยศิลปากรที่ ๗)

ถึงปีกุนเบญจศก เดือน ๖ ขึ้น ๑๔ ค่ำ พม่า
ได้จัดฤกษ์ราศีพระอาทิตย์สถิตศิริราชมีพระ-
มหาอุปราชาเจ้าทั้งสองพระยาพระหัวเมือง
มันทมุขแสนหมื่นชุมนุมกันในอนาคตสันตติสมา
สองรักถึงเดือน ๖ เพ็ญวัน ๕ ก็ฉลองแล
บริวาร...”

ศิลาจารึกที่ตั้งอยู่ ณ พระธาตุศรีสองรักปัจจุบัน
เป็นหลักจำลองที่ทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ โดยพระครู
รุดน เจ้าอาวาสวัดบ้านนามแห่งและพระแก้วอาสา
นายอำเภอด่านซ้าย เพื่อแทนหลักเดิมที่ ม.ปาวี
ชาวฝรั่งเศสลักลอบลักไป เนื่องจากเมื่อครั้งที่
ฝรั่งเศสถอนกำลังออกจากเมืองด่านซ้ายเพื่อคืน

ดินแดนให้สยามตามสนธิสัญญาฉบับลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๔๙ นั้น (เมืองด่านซ้ายคือส่วนหนึ่งของดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตอนเหนือลำน้ำตามที่รัฐบาลสยามยกให้ฝรั่งเศสเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๖) ได้นำจารึกพระธาตุศรีสองรักกลับไปด้วย โดยบรรจุใส่เรือล่องไปตามลำน้ำโขง แต่เรือเกิดล่มเมื่อถึงเขตอำเภอเชียงคาน ทำให้ศิลาจารึกจมอยู่ใต้แม่น้ำ ต่อมา หลุยส์ ฟิโนต์ ได้กู้จารึกดังกล่าวขึ้นจากน้ำและนำไปเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานอย ประเทศเวียดนาม หลังจากนั้น เจ้ามหาอุปราชเพชรราชของลาว จึงทำหนังสือไปถึงสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาทิศที่กรุงฮานอย เพื่อขอจารึกหลักนี้คืน และในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ กรมศิลปากรได้ขอสำเนาศิลาจารึกหลักนี้จากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อทำการศึกษาพบว่า เป็นจารึกสองด้านข้อความเหมือนกัน ด้านหนึ่งจารึกด้วยอักษรขอมโดยกรุงศรีอยุธยา อีกด้านหนึ่งจารึกด้วยอักษรตัวธรรมของฝั่งลาว แต่เนื้อความขาดหายไปมาก เนื่องจากจารึกพระธาตุศรีสองรักอยู่ในสภาพชำรุด แตกเป็น ๘ ชิ้น

สถาปัตยกรรมพระธาตุศรีสองรักเป็นแบบศิลปะล้านช้าง องค์ธาตุตั้งอยู่บนฐานเชิงเตี้ย รองรับชั้นบัวคว่ำและบัวหงายแบบย่อมุมไม้สิบสองที่ตกแต่งมุมให้งอนเชิด ถัดขึ้นมาเป็นองค์ธาตุทรงบัวเหลี่ยมด้านบนเป็นฉัตรและเม็ดน้ำค้าง เมื่อมองโดยรวมคล้ายสามเหลี่ยมฐานมั่นคงปลายสอบเรียวที่เรียบง่ายและอ่อนช้อย

ด้านหน้าพระธาตุมีวิหารตั้งอยู่ เป็นอาคารปูนหลังใหม่ที่สร้างขึ้นแทนอาคารไม้หลังเดิมที่ทรุดโทรม

พระธาตุศรีสองรัก นอกจากจะเป็นอนุสรณ์สถานการประกาศพระราชไมตรีของกษัตริย์กรุงศรีอยุธยาและกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) เป็นบันทึกประวัติศาสตร์สำคัญ และเป็นหลักในการกำหนดอายุเจดีย์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๒ แล้ว พระธาตุศรีสองรักยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวด่านซ้าย ทุกปีจะมีการประกอบพิธีบวงสรวงในวันเพ็ญเดือน ๖ ซึ่งถือตามวันกระทำสัตยาบันของกษัตริย์ทั้งสองพระองค์

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร
๒๕๒๙	จารึกในประเทศไทย เล่ม ๔ อักษรธรรมและอักษรไทย พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๔
หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
๒๕๓๓	ทะเบียนโบราณสถานทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑ เอกสารวิชาการกองโบราณคดี
หมายเลข ๑๓/๒๕๓๒.
เดิม วิทยาคุณพจนกิจ
๒๕๓๐	ประวัติศาสตร์ลาว มุลินนิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
เอกสารทางวิชาการ หมายเลข ๑/๒๕๓๐.
๒๕๓๐	ประวัติศาสตร์อีสาน มุลินนิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความพิเศษ

กัลยาณี กิ๋นโชติประเสริฐ

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๗ ขอนแก่น

พระธาตุศรีสองรัก

พระธาตุศรีสองรัก (ภาพถ่ายปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ของหน่วยศิลปากรที่ ๗)

...ของเอาเป็นเอกสีมาปริมณฑล เป็นอันเดียว
กันเกลี้ยงกลมงามมณฑลเท่าพงศ์พันธุ์ ลูกเต้าหลานเหลน
อย่าได้ชิงช่วงล่วงด่านแดนแสนหญ้า อย่าได้กระทำ
โลกเลี้ยวแก่กันจนเท่าพระอาทิตย์พระจันทร์ตกลงมาอยู่
เหนือแผ่นดินอันนี้เทอญ...

(บางตอนจากจารึกพระธาตุศรีสองรัก)

พระธาตุศรีสองรัก เป็นโบราณสถานสำคัญใน
เขตอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย ตั้งอยู่ริมฝั่งลำน้ำหมัน
ห่างจากตัวอำเภอด่านซ้ายมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

ประมาณ ๓ กิโลเมตร สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๐๓-
๒๑๐๖ กรมศิลปากรประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณ
สถานสำคัญของชาติในราชกิจจานุเบกษาเล่ม ๕๒
ตอนที่ ๗๕ วันที่ ๘ มีนาคม ๒๔๗๘

ประวัติการสร้าง มีบันทึกในหลักศิลาจารึก
กล่าวถึง การประกาศราชไมตรีและปักปันเขตแดน
ระหว่างกันของสองอาณาจักร คือ พระเจ้าชัยเชษฐา
แห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) และสมเด็จพระมหา

ทับหลัง วิษณุครุทวาหนะ

อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๕
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

